Vedoucovský posudek diplomové práce Jany Sotlové

Vliv edičních úprav na porozumění textu Babičky *žáky ZŠ*

Vydavatelé klasických děl české literatury 19. století v edicích určených dětem v posledních desetiletích nezřídka přistupují k masívním jazykovým úpravám, motivovaným snahou usnadnit dětským čtenářům porozumění textu. Dosud však neexistoval výzkum, který by zjišťoval, zda takové úpravy, nezřídka kritizované za odpoutávání díla od jeho dobového kontextu, skutečně vedou k snazšímu porozumění. Proto je výzkum Jany Sotlové, zaměřený na porozumění textu *Babičky* Boženy Němcové žáky ZŠ a popsaný v její diplomové práci, aktuální a potřebný.

Posuzovaná práce pro tento výzkum nejprve připravuje půdu vhodně komponovaným a strukturovaným výkladem potřebných souvislostí. Zabývá se postavením *Babičky* v kánonu a v četbě dětí i dospělých, poté shrnuje místo povinné/doporučené četby v kurikulárních dokumentech a zpracovává výsledky vlastního dotazníkového šetření týkajícího se zařazování *Babičky* do doporučené četby, jehož se zúčastnilo 32 češtinářů. Z jejich odpovědí vyplývá politováníhodný fakt, že učitele nezajímá, s jakým vydáním ve škole s žáky pracují či v jaké edici budou žáci číst doporučenou četbu. Rozpaky vzbuzuje i výběr zdrojových edic pro ukázky z *Babičky* v čítankách.

V teoretické části práce poté následuje další kontextový okruh: diplomantka se nejprve zabývá zásadami edičních úprav tzv. mimočítankové četby a současnými podobami vydávání klasických textů pro děti a poté sleduje historii ediční přípravy *Babičky* v edicích určených dětem od konce 19. století do současnosti.

Kromě dotazníkového výzkumu mezi češtináři, který byl zmíněn výše a který měl v posuzované práci spíše je doplňkovou úlohu, provedla Jana Sotlová další dotazníkové šetření zaměřené na zkušenost s *Babičkou*, a to mezi žáky 8. a 9. ročníků ZŠ. Týmž žákům pak zadala test porozumění textu; pro konstrukci tohoto testu musela podrobně srovnat text kritického vydání *Babičky* a text vydání výrazně jazykově upraveného (z nakladatelství Práh z roku 2013), vytipovat vhodná místa, na nichž se oba texty svým zněním liší, a k těmto místům vymyslet vhodné testové otázky (ukázky předkládané probandům a komentáře k testovým otázkám jsou náplní kapitoly 8.1). Tohoto úkolu se podle mého názoru zhostila výborně: ukázky jsou vybrány uvážlivě a ke každé je nápaditě formulováno několik otázek (někdy otevřených, jindy uzavřených). Test poté diplomantka předložila 57 žákům; aby byla zajištěna validita výzkumu, byly vytvořeny dvě varianty testu tak, že ty ukázky, které ve variantě A pocházely z kritické edice, byly ve variantě B vybrány z upravené edice a v obou variantách pocházela z každé edice polovina ukázek. Vyhodnocení jednotlivých testových úloh je obsaženo v kapitole 9.2.

Celkové zhodnocení výsledků svého stěžejního výzkumu (tj. testů porozumění) diplomantka podává v závěru práce na ploše jediného odstavce. Myslím, že je škoda, že se nepokusila zobecnit výsledky dosažené v úlohách zaměřených na jednotlivé typy úprav; pouze uvedla, že zhruba v polovině případů nemá úprava na porozumění vliv, v polovině je usnadňuje a v několika málo případech naopak komplikuje. Na tomto místě tedy musím shrnout za ni, že

1) nečetné případy, v nichž upravená edice porozumění znesnadňuje, jsou rozmanité: jde v nich o náhradu slova slovem příbuzným, ale jiného významu, o syntaktické zimplicitnění domněle nesrozumitelné konstrukce a o náhradu běžné konstrukce neobvyklým slovem;
2) úpravy, po nichž byl text pro děti stejně nesrozumitelný jako text původní, mají většinou povahu lexikální (výjimečně i vazebné) substituce, popř.

i adice, a zřejmě měly v představách úpravců učinit text explicitnějším či doslovnějším;

3) jako zbytečné v tom smyslu, že upravovaly text srozumitelný, se ukázaly některé úpravy lexikální (popř. slovotvorné) a řada úprav gramatických (rušení přechodníků, změny slovosledu);
4) prakticky veškeré úpravy, které skutečně významnou měrou usnadnily porozumění, spočívaly v substituci nezvyklého, dnes zastaralého slova nebo frazému – což lze řešit i pomocí vysvětlivek.

Na závěr jsou k posuzované práci připojeny seznam vydání *Babičky* po roce 1989, vzory dotazníků jak pro učitele, tak pro žáky a v podobě tabulek i výsledky dotazníkového průzkumu mezi učiteli. Zvláštní přílohu k práci představuje soubor všech vyplněných žákovských dotazníků a testů.

Kompozice a textace práce je na vysoké úrovni – kapitoly na sebe logicky navazují, citace a parafráze bohaté a dobře volené odborné literatury jsou do textu zapojovány organicky, formulační stránka práce nijak nevybočuje z norem odborného textu. Formální podoba práce je uspokojivá, překlepů je velmi málo, na dvou místech chybí čárka před větným srovnáním (*jako je / jako jsou*), rušivě působí jen opakované kombinace nesprávné podoby koncových uvozovek s nesprávným pořadím těchto uvozovek a koncového interpunkčního znaménka.

Celkově hodnotím diplomovou práci Jany Sotlové jako kvalitní a pro obor důležitou. Jsem přesvědčen, že požadavky standardně kladené na magisterské diplomové práce splňuje, a ačkoli mohla hlouběji a přesněji interpretovat dosažené výsledky, zaslouží si hodnocení stupněm *výborně*.

V Praze 18. května 2018 doc. Mgr. Robert ADAM, Ph.D.